

ФОНД ПАТЕНТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Патент (лат. patens) – відкритий, явний. У середньовічній Європі – охоронна грамота, за якою держава (вперше Венеціанська республіка у 1474 р.) надавала особі виключне право – «привілей» на розробку корисних копалин, згодом – винахіднику (патентовласнику) на створення і продаж виробів без сплати мита і захист від конкуренції; патентом передбачувалися строки охорони винаходу, заходи з її забезпечення. У сучасному розумінні патент – юридично-технічний документ, який засвідчує право на винахід (корисну модель, промисловий зразок) та виключне право на використання його протягом певного строку. Фонд патентної документації – це сукупність первинних патентних документів – повнотекстових описів винаходів (офіційних додатків до патентів) і вторинних патентних документів – реферативних, бібліографічних, інформаційних патентних бюлетенів, довідкових покажчиків описів винаходів.

Фонд патентної документації Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (ХДНБ) зосереджений у відділі науково-інформаційного забезпечення інноваційних процесів (ВІП), є одним з найстаріших доступних універсальних фондів патентів Харківщини.

Спеціалізований відділ – фондоутримувач патентної документації ХДНБ – створений у 1956 р. Представлений первинними і вторинними патентними документами **на об’єкти охорони промислової власності** (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг тощо) національного, зарубіжних, міжнародних (Європейського, Євразійського) патентних відомств з різною ретроспективою. Зокрема:

- України – з 1993 р.;
- СРСР – з 1924 р.;
- провідних країн світу (Великої Британії, Німеччини, США, Франції, Японії) – з 1972 р.;

- Швейцарії, інших країн Європи, міжнародних організацій, країн з невеликим фондом патентів (Азії, Африки, Південної Америки) – за різні роки відповідно до змісту реферативного збірника «Изобретения стран мира»;
- Російської Федерації – з 1992 р.;
- країн СНД – з 1996 р.;
- **на об'єкти охорони авторського права і суміжних прав України – з 2002 р.**

До складу фонду патентної документації входить колекція привілеїв (рос. – привилегий) – описів винаходів Російської імперії – з 1814 р. – довідкове видання до фонду привілеїв.

У фонді патентної документації налічується 1,6 млн одиниць зберігання на паперових та машиночитаних носіях. Комплектування документами на електронних носіях розпочате в 1997 р. Це – бази даних патентів, збагачені додатковими споживчими властивостями і оснащені сучасними засобами пошуку й аналізу документів, зокрема: «Винаходи в Україні», «Патенты России», «Патенты СНГ» та ін.

Фонд патентної документації містить розгорнутий довідково-пошуковий апарат; нормативно-правові, інструктивно-методичні матеріали, книжкові і періодичні видання з винахідництва, патентознавства, інтелектуальної власності, промислової власності, інноваційного розвитку промисловості, патентної інформації і документації. Основним видом документів у фонді патентної документації є повнотекстові описи винаходів (описи до патентів на винаходи). Описи винаходів видаються у вигляді аркушів або брошур без обкладинок. Кожен опис стосується тільки одного винаходу.

Основним видом документів у фонді патентної документації є повнотекстові описи винаходів (описи до авторських свідоцтв та патентів на винаходи). Описи винаходів видаються у вигляді аркушів або брошур без

обкладинок. Кожен опис стосується тільки одного винаходу. Опис до патенту має уніфіковану структуру викладення сутності винаходу, обов'язковим є перелік бібліографічних елементів, спеціальна індексація (класифікація), формалізована, стала, лаконічна, інформативна лексика за вимогами стандартів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Патентний документ укладається відповідно до чинного в державі патентного законодавства і встановлює факт наявності винаходу нового технічного рішення. За вимогами законодавства інформація в описах винаходів надається більш повно і докладно, ніж у науково-технічних публікаціях. Окрім об'єкта винаходу, описується спосіб дії і найефективніший варіант практичного застосування. Специфічні особливості патентної документації такі: оперативність, повнота, достовірність. Повідомлення про винаходи публікуються набагато раніше, ніж винаходи реалізуються. Дві третини такої інформації ніколи не публікуються в інших джерелах. Патентна документація є достовірною: підтверджується висновками державної експертизи, не містить неперевірених даних, підлягає правовій охороні держави.

Патентна документація містить технічну, економічну та правову інформацію щодо прав патентовласника, напрямів, динаміки й обсягів зарубіжного патентування, правового статусу документа тощо. Зміни в патентних документах свідчать про ринкові тенденції розвитку технологій, діяльність конкурентів, інвестування в науково-дослідні розробки. Фонд патентної документації ХДНБ є інформаційною базою для розробки конкурентоспроможної продукції з харківською маркою, надання користувачам можливості для проведення основних видів патентного пошуку (тематичного, нумераційного, іменного, пошуку патентів-аналогів, пошуку для встановлення правового статусу документів) з метою:

- відповідності світовому науково-технічному рівню розробок;
- скорочення часу на проведення досліджень;

- удосконалення створюваної продукції;
- визначення доцільності зняття продукції з виробництва;
- аналізу техніко-економічних показників продукції і технологій;
- досліджень патентної чистоти об'єкта;
- визначення новизни об'єкта дослідження;
- визначення доцільності експорту промислової продукції;
- продажу і купівлі ліцензій;
- аналізу науково-технічної діяльності фірм;
- роботи над дисертаціями, дипломними та курсовими проектами тощо.

У ХДНБ здійснюється патентно-інформаційне забезпечення фахово-орієнтованого середовища (винахідників, науковців, викладачів, представники інженерної спільноти), просвітницька, освітня діяльність, спрямована на студентську молодь. Основні напрями роботи спеціалізованого відділу з фондом патентної документації визначає Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України». Пріоритетними завданнями є такі:

- продовження формування, структурування й організації фонду патентної документації;
- реклама інформаційних і сервісних можливостей ВІП ХДНБ за допомогою ЗМІ, соціальних мереж, масових заходів, проектів і презентацій, підготовки видань;
- професійне, на рівні патентного повіреного України, консультування з питань правової охорони об'єктів промислової власності;
- використання інтернет-ресурсів, забезпечення доступу до зарубіжних і міжнародних баз даних патентної документації;
- розширення репертуару електронних послуг для локальних і віддалених користувачів;

- зміцнення партнерських стосунків з підприємствами, науково-дослідними, навчальними установами, громадськими організаціями;
- сприяння професійній підготовці нової генерації управлінців, дослідників;
- організація простору для спілкування («бібліотеки без стін») і впровадження спільних проектів, проведення акцій підтримки молодіжних винахідницьких ініціатив;
- формування у молоді ціннісних орієнтирів на прикладах досягнень у науці і техніці, культивування усвідомлення вирішальної ролі винаходів та інновацій в країні.

Джерела

1. Гончарова І. С. Про патентну літературу // Бібліотекознавство та бібліогр. Харків, 1964. С. 79–85.
2. Гончарова І. С. Пропаганда патентної літератури і стандартів // Книгу – трудящимся (Бібліотека ім. В. Г. Короленко за 50 лет Советской власти). Харків, 1968. С. 88–101.
3. Прохорова В. Г. Внесок відділу технічної літератури в патентно-інформаційне забезпечення інноваційної діяльності міста Харкова // Короленківські читання 2007. Харків, 2007. С. 31–42.
4. Прохорова В. Г. Незмінні орієнтири // Бібл. форум України. 2012. № 1. С. 47–49.
5. Гонтаренко Л. Д. Фонд патентів і стандартів як складова частина інформаційного потенціалу регіону // Документально-інформаційні ресурси ХДНБ ім. В. Г. Короленка: зб. наук. ст. Харків, 1996. Вип. 2. С. 27–35.
6. Куса С. Д. Патентна документація України. Київ, 2007. 176 с.

7. Патентні фонди Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (1869–2014 рр.). Харків, 2015. 83 с.
8. Морозов А. Н. Патентная документация в библиотеках. Москва, 1979. 256 с.
9. Патентоведение. Москва, 1984. 352 с.
10. Горбаченко В. С., Колесников А. П., Кравец Л. Г. Патентные бюллетени стран мира как источник библиографической информации. Москва, 1985. 275 с.
11. Кравец Л. Г. Современные формы использования интеллектуальной собственности в инновационном процессе // Патент. информ. сегодня. 2012. № 3. С. 27–35.
12. Шведова В. В., Райкова Т. В. Информационные ресурсы проведения научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ // Патент. информ. сегодня. 2012. № 4. С. 23–32.
13. Указатель хронологический, предметный и алфавитный, выданных в России привилегий (за исключением выданных по Министерству государственных имуществ) с 1814 по 1883 гг. Санкт-Петербург, 1884. 391 с.

Гонтаренко Лілія Дмитрівна

Статтю створено 29.09.2016